a derűstől súlyos mondanivalót, az idillitől gyötrődést, a vívódótól harmóniát kíván. Mindenkitől mást, mint amit adni tud. (A sematizmus éveiben magam is beleestem ebbe a hibába . . .) Ám ezzel nagyon igazságtalanok lennénk hozzá. Csorba Győző – s ez nem erény vagy bűn, csak puszta tény – sosem igyekezett kielégíteni e bírálói igényeket. Önmagát és líráját az ítélő időre bízza, nem gőgösen, arisztokratikusan; inkább szerényen, alázattal. Mondják, a leszboszi olajfák oly szívósak, elpusztíthatatlanok, hogy szinte deszkává faragva is kihajtanak, s százféleképp is feldolgozhatók. A *Lélek és ősz* kötete első pillantásra majdnem ilyen lecsupaszított, lombtalanított fának tetszik, de semmiképp sem közhasznúnak. Ez a futólagos benyomásunk azonban optikai csalódás. Ha nem a minden-igényt-kielégítés várakozásával nézzük, hanem modern költészetünk *egyik* termőfájaként, Csorba Győző lírája nemcsak eredendően szívós és puritán (kivéve *Szabadulás* című, 1947-es, a többieknél némileg színesebb, kísérletezőbb kedvű kötetét), hanem ízes gyümölcsöt is érlel, egyre gazdagabban. S nekem mindjobban Dsida Jenő négy sorát juttatja eszembe:

Túl minden jelzőn és rendeltetésen
meglapul a dolgok lelke,
a kérlelhetetlen, bronzsötét
egyetlen lényeg.

Az érett Csorba Győző ezt a lényeget keresi és találja meg verseiben.

*

Tudom, a költő nem szívesen, tán kissé szégyenkezve gondol vissza első kis versfüzetére, az 1938-as *Mozdulatlanság*ra. Rilkét is mindig idegesítette, ha érett korszakában valaki az Első vagy Korai Költemények felől közeledett hozzá kritikailag. A *Mozdulatlanság*-ról tehát csak azért ejtek szót – röviden –, mert sutaságai ellenére is némelyik versében már felbukkantak a költő későbbi jellemzői: az élet terheinek erkölcsileg szilárd vállalása, a halálfélelem és életöröm, elborulás és vigasztalódás váltakozása, az apró valóságelemek pontos megfigyelése, a melankólia, a visszahúzódó félénkség, a kötetlen ritmus, egyszerűség. Második kötetében – *A híd panasza* –, tehát 1943-ban kezd kialakulni egyéni hangja és világa. Szomorkás, mélabús, de nem érzelmes, inkább kemény, sőt néhol komor világ ez: a nehéz sors borúja, kedves halottak árnya hull rá. Öt év nagy idő lehet egy költő fejlődésében, s Csorba a jelentős tisztulást, érlelődést bizonyára a műfordítás fegyelmező hatásának is köszönheti, hiszen 1940-ben jelentek meg ófrancia fordításai *(Hélinant: A halál versei)*. Természetesen: a háborús évek is megtették a magukét. A költő versszerkesztése áttetszően kristályossá válik; keserű, de tiszta forrás fakad föl benne, s ez kimossa verseiből a felszínes, járulékos elemek jó részét. Fekete drapériák lobogása, istennel perelés, csöndes lázadás, panasz és remény közt olyan remek versei születnek, mint a *Tanács*, az *Őszi kérdés*, a *Késő kérés apámhoz*, a *Carmen lugubre* vagy a *Mecseki séta*. (Ezek és még több más vers joggal kerültek bele 1970-es válogatott versei gyűjteményébe, *A lélek évszakai*-ba.) Amikor 1947-ben a pécsi Batsányi Társaság kiadja *Szabadulás* című új kötetét, Csorba Győző már neves, rangos, további nagy várakozásokat keltő alakja költészetünknek. Alig tíz évre volt szüksége ahhoz, hogy az élvonalba kerüljön. *A híd panaszá*-nak markáns körvonalú, fekete-fehér-kontrasztos, élesre metszett versei után átmenetileg feltűnik verseiben a díszítőkedv, a lebegés, oldottság, színek-fények játéka, s találkozunk egészen lágy, zenei megoldásokkal is. Most már – s az önkínzó őszinteség és